

หนี้ครัวเรือน และภาพรวมของหนี้ครัวเรือนไทย

ในบทนี้ จะกล่าวถึง ความหมายของหนี้ครัวเรือน ประเภทของหนี้ครัวเรือน และ ลักษณะต่างๆ ของหนี้ครัวเรือนไทยในด้านต่างๆ เพื่อเป็นรากฐานสำหรับการเลือกวิธีการศึกษาต่อไป

2.1 ความหมายของหนี้ครัวเรือน

หนี้ (Debt) (ซึ่งรวมถึงหนี้ครัวเรือน) โดยทั่วไปจะหมายถึง การทำสัญญาที่จะ กู้ยืมเงินหรือนำเอาสินค้า หรือ บริการ มาใช้ล่วงหน้า โดยมีข้อตกลงว่าจะทำการใช้คืนในอนาคต ปกติ สัญญาที่ใช้นั้นจะเป็นข้อตกลงร่วมระหว่างบุคคลหนึ่งคน หรือ องค์กร กับ อีกฝ่ายหนึ่ง โดย สัญญาดังกล่าวนั้นจะมีการระบุถึงจำนวนเงินที่กู้ยืม อัตราดอกเบี้ยที่ตกลง และการชำระคืนหนี้ และหลักทรัพย์ที่ผู้กู้ใช้ในการค้ำประกัน

หนี้ที่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน (Secured Debt) หมายถึงหนี้ที่ผู้กู้มีการค้ำประกันด้วยหลักทรัพย์ ที่ผู้ให้กู้มีสิทธิ์จะได้รับหากผู้กู้ไม่ทำตามสัญญาที่ตกลงกันไว้ในการชำระคืนหนี้ หนึ่งในประเภทของหนี้เหล่านี้ได้แก่ หนี้ที่กู้โดยการใช้อสังหาริมทรัพย์จำนองค้ำประกัน (Mortgage Debt) ซึ่งมักจะใช้บ้าน ตึก หรือ ที่ดินเป็นสิ่งค้ำประกัน

หนี้ที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน (Unsecured Debt) หมายถึงหนี้ที่ผู้ให้กู้ไม่มีสิทธิ์ในการได้รับสินทรัพย์ใดๆ ของผู้กู้หากผู้กู้ไม่ชำระคืนหนี้ตามที่ตกลงกันไว้

2.2 ประเภทของหนี้ครัวเรือน

โดยทั่วไปครัวเรือนจะกู้ยืมด้วยเหตุผลหลายประการ แต่เหตุผลในการกู้ยืมของ ครัวเรือนที่สำคัญก็คือ ความต้องการบริโภคในปัจจุบันมากกว่าการรอเพื่อบริโภคในอนาคต ซึ่งทำให้ในอนาคตครัวเรือนมีเงินเหลือเพื่อการบริโภคน้อยลง เนื่องจากต้องชำระหนี้คืนพร้อมด้วยอัตราดอกเบี้ย ทั้งนี้การก่อหนี้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์อย่างมากกับพฤติกรรมการใช้จ่ายของ ครัวเรือนทำให้สามารถแบ่งหนี้ครัวเรือนออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่

2.2.1 สินเชื่อเพื่อการบริโภค (Household or Consumer Credit)

สินเชื่อที่ครัวเรือนกู้ยืมมาเพื่อการบริโภคจะแบ่งเป็น 5 ประเภทหลักดังนี้

1. การเปิดบัญชีเพื่อการกู้ยืม (Open account) ปกติจะเป็นการเปิดบัญชี (Debit) เพื่อซื้อสินค้า กับผู้ขายโดยเฉพาะในการซื้อสินค้าหรือบริการเฉพาะอย่างจากผู้ขาย เช่น สินค้าคงทนถาวร (Durable Goods) สินค้ากึ่งคงทนถาวร (Semi-Durable Goods) ระยะเวลาในการได้รับสินเชื่อชนิดนี้มักจะสั้น และจะมีการชำระคืนภายในเดือนที่มีการซื้อสินค้า แต่อย่างไรก็ตาม อาจจะมีการขยายระยะเวลาในการชำระคืนไปถึง 6 เดือนซึ่งมักพบในสินค้ากึ่งคงทนถาวร
2. สินเชื่อส่วนบุคคลกับธนาคาร (Personal Loan at Bank) สินเชื่อประเภทนี้รวมถึงเช็ค (Overdraft) ที่ธนาคารออกให้ลูกค้า ซึ่งอนุญาตให้ผู้กู้สามารถถอนเงินจากบัญชีได้เกินจำนวนเงินที่มีในบัญชี ซึ่งเงื่อนไขในการชำระคืนขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างลูกค้าและธนาคารพาณิชย์แต่ละราย ในบางกรณีเป็นไปได้ที่ผู้กู้ไม่จำเป็นต้องมีบัญชีเงินฝากในธนาคารนั้นซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น การกู้ยืมจะมีการกำหนดการชำระคืนในระยะเวลาที่แน่นอนมากยิ่งขึ้น
3. สินเชื่อส่วนบุคคลอื่นๆ สินเชื่อชนิดนี้ประกอบด้วยเงินกู้ที่ให้กับบุคคลโดยแหล่งอื่นๆซึ่งมักเป็นการให้กู้ในระยะยาวโดยผู้ให้กู้จะมีวงเงินในการให้ยืมจำกัดเป็นการป้องกันความเสี่ยงในการให้ยืม
4. สินเชื่อผ่านบัตรเครดิต สินเชื่อชนิดนี้ธนาคารทำเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้กู้ในการซื้อสินค้าและเลื่อนระยะเวลาในการชำระเงินในการซื้อสินค้าต่างๆ ออกไป โดยปกติจะมีการชำระเงินที่จ่ายไปภายในเดือนที่มีการซื้อสินค้าแต่วงเงินที่มีการให้กู้จะมีการเลื่อนระยะเวลาออกไปได้นานกว่า
5. การซื้อของแบบผ่อนส่ง (Hire Purchase Agreement) เป็นการซื้อสินค้าที่มีการจ่ายเงินคืนในช่วงเวลาถัดไป และในการซื้อสินค้าแบบนี้ถึงแม้ว่าผู้กู้จะสามารถครอบครองสินค้าแต่ก็มีได้เป็นเจ้าของสินค้านั้น ผู้ขายสามารถยึดสินค้าคืนได้ทันทีถ้าหากผู้ซื้อไม่สามารถชำระเงินตามสัญญาได้การซื้อในลักษณะนี้เกิดเมื่อสินคาราคาส่งสูงกว่ารายได้ของผู้ซื้อมากและอายุการใช้งานของสินค้านานตั้งแต่สามถึงห้าปีหรือมากกว่านั้น

2.2.2 สินเชื่อระยะยาวที่มีอสังหาริมทรัพย์จำนองค้ำประกัน (Mortgage advances)

สินเชื่อชนิดนี้จะเกิดขึ้นเมื่อครัวเรือนต้องการกู้เงินเพื่อซื้อบ้านหรือที่ดินและนำบ้านหรือที่ดินนั้นมาเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันในการกู้ยืม ลักษณะประการหนึ่งก็คือ ผู้กู้จะจ่ายเงินส่วนหนึ่งในการซื้อด้วยตนเองก่อนที่ผู้ให้กู้จะให้เงินกู้เพื่อจ่ายในส่วนที่เหลือ โดยทั่วไปขนาดของการกู้ยืมก็จะขึ้นอยู่กับรายได้ต่อปีของผู้กู้และมูลค่าของเงินมัดจำที่ผู้กู้ได้จ่ายไปแล้ว เงินกู้ชนิดนี้จะมีระยะเวลาในการให้กู้นานประมาณ 20 ถึง 30 ปี

2.3 ภาพรวมของหนี้ครัวเรือนไทย

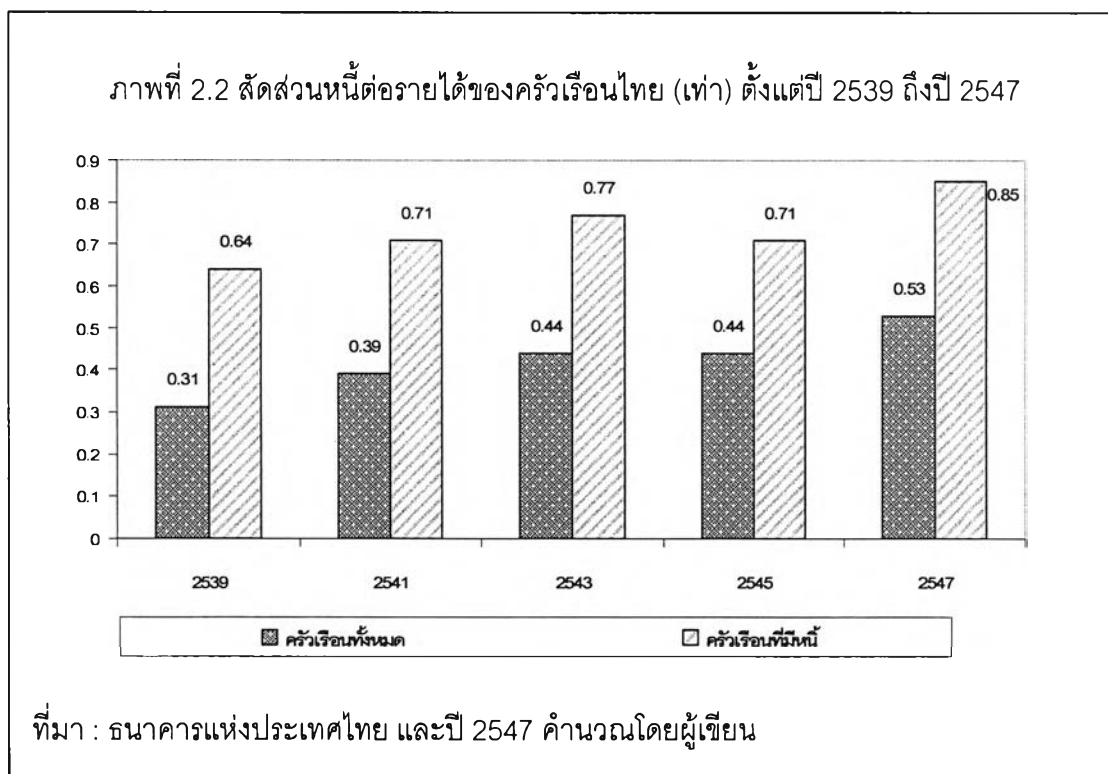
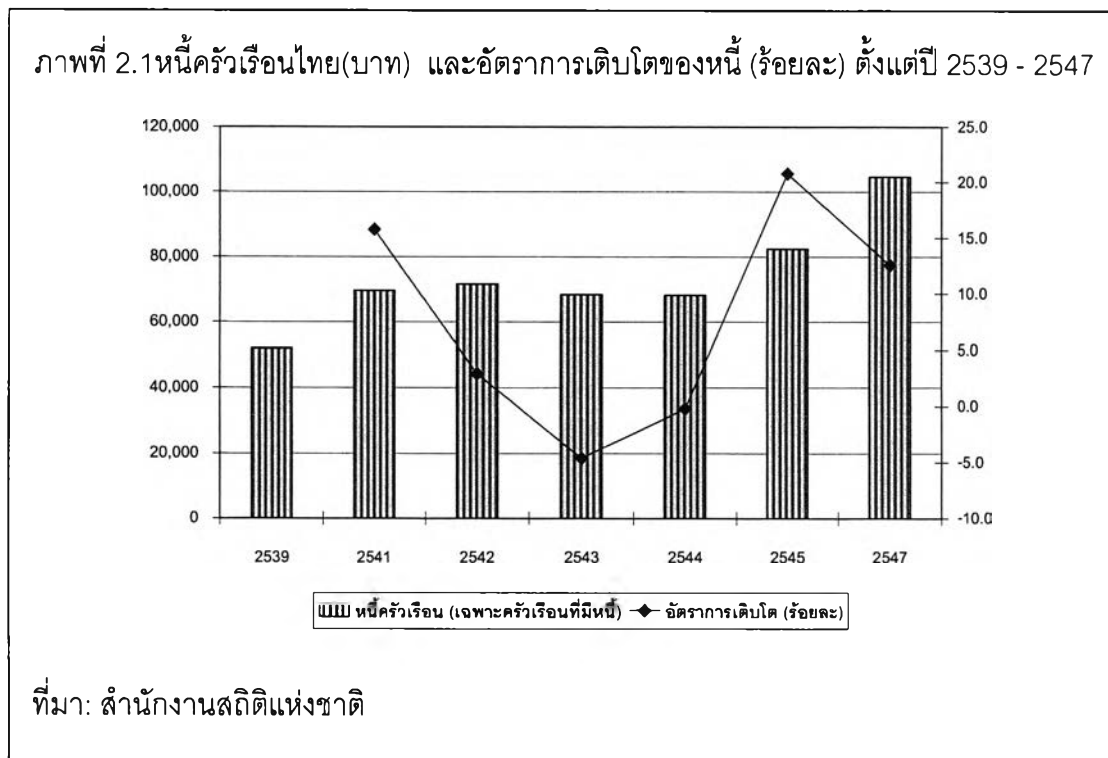
ในการที่จะทำความเข้าใจภาพรวมของหนี้ครัวเรือนไทยเราจะแบ่งการศึกษาออกเป็นสองลักษณะคือ ลักษณะของหนี้ครัวเรือนไทยในระดับมหภาค เพื่อดูแนวโน้มของหนี้แหล่งที่มาของหนี้ วัตถุประสงค์ในการนำไปใช้ และความเสี่ยงของหนี้ครัวเรือนไทย และลักษณะของหนี้ครัวเรือนไทยในระดับจุลภาคเพื่อจะดูว่า ครัวเรือนกลุ่มใด และมีลักษณะอย่างไรบ้างที่เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการเพิ่มขึ้นของระดับหนี้ ดังนี้

2.3.1 ลักษณะของหนี้ครัวเรือนไทยในระดับมหภาค

ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมาหนี้ครัวเรือนไทยมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มสูงขึ้นโดยการเพิ่มขึ้นดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Debelli (2004) ที่พบว่าปัจจัยหลัก คือ การที่ครัวเรือนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ที่ถูกกลดสังเกตได้จากการที่อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงและ อัตราดอกเบี้ยทั่วไปมีแนวโน้มลดต่ำลง และเมื่อพิจารณาแนวโน้มของอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง พบว่าอัตราดอกเบี้ยของไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมามีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยครัวเรือนที่มีหนี้มีการเพิ่มขึ้นของหนี้เพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว จาก 52,001 บาทต่อครัวเรือนไปเป็น 104,571 บาทต่อครัวเรือน ในปี 2547 และพบว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีอัตราการเติบโตอย่างมากในช่วงปี 2544 - 2545 ที่อัตราการเติบโตของหนี้ครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 20.8 และลดลงเล็กน้อยมาอยู่ที่ร้อยละ 12.6 ในปี 2547 (ดูภาพที่ 2.1)

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาระดับของหนี้ต่อรายได้ของครัวเรือน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสามารถในการชำระหนี้ได้ของครัวเรือนนั้น พบว่าครัวเรือนทั้งหมดมีการเพิ่มขึ้นของหนี้ต่อรายได้อย่างต่อเนื่องจาก 0.31 เท่าในปี 2537 เป็น 0.53 เท่าในปี 2547 โดยมีอัตราการเติบโตร้อยละ 71 อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเฉพาะครัวเรือนที่มีหนี้พบว่าสัดส่วนดังกล่าวมีค่าเพิ่มมากกว่า

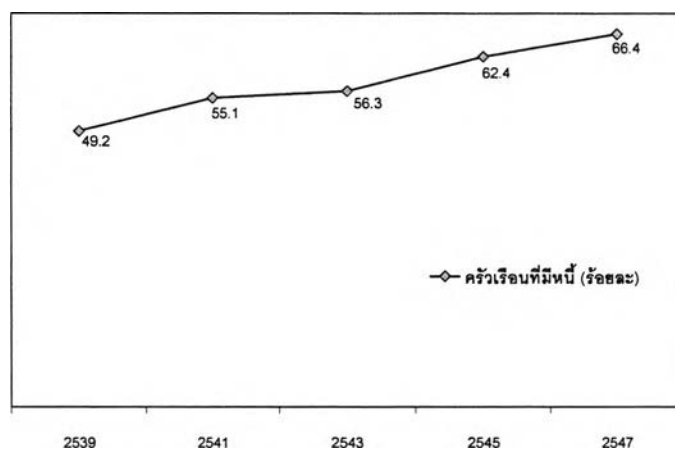
มาก โดยมีการเพิ่มขึ้นจาก 0.64 เท่าในปี 2539 เป็น 0.85 เท่าในปี 2547 โดยอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 33 จากปี 2537 (ดูภาพที่ 2.2)

ในด้านของจำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สิน ตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมาครัวเรือนไทยที่มีหนี้สิน มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 49.2 เป็นร้อยละ 66.4 ในปี 2547 (ดูภาพที่ 2.3) ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่เงื่อนไขการกู้ยืมผ่อนคลายเป็นรายภาค พบว่าตั้งแต่ปี 2539 ถึงปี 2547 ครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนของครัวเรือนที่มีหนี้มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ภาคเหนือ โดยครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการเพิ่มขึ้นของครัวเรือนที่มีหนี้จากร้อยละ 60 ในปี 2539 เป็นร้อยละ 78.7 ในปี 2547 (ดูภาพที่ 2.4) เป็นที่น่าสังเกตว่า ครัวเรือนที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลับเป็นครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ ของประเทศ โดยจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาตินั้นพบว่าตั้งแต่ปี 2539 ถึงปี 2547 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีระดับต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ และเป็นเช่นนี้มาโดยตลอดในช่วงเวลาดังกล่าว

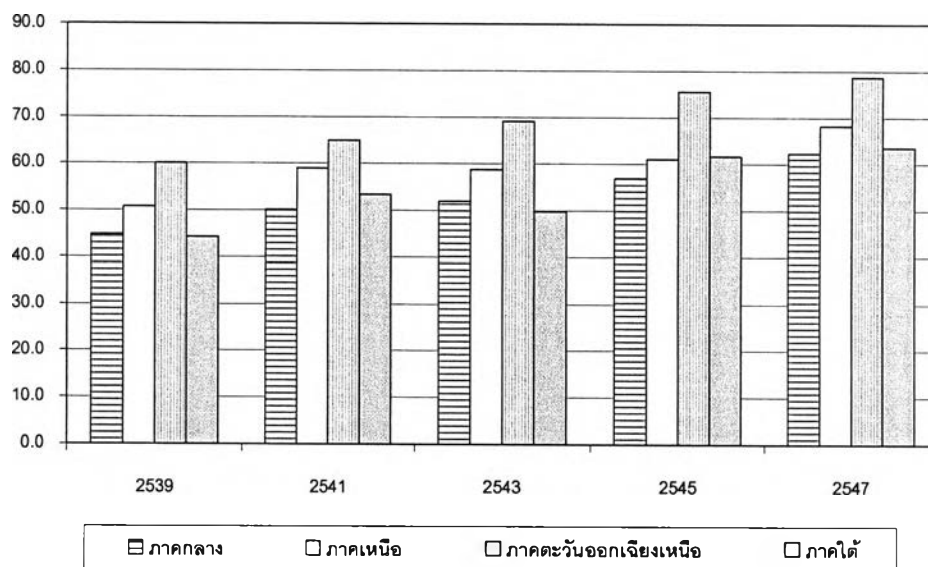
อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีหนี้เพิ่มขึ้น แต่ครัวเรือนมีการพึ่งพิงสินเชื่อจากนอกระบบลดลง ในปี 2545 นั้น ครัวเรือนมีการพึ่งพิงสินเชื่อจากนอกระบบร้อยละ 17 ของสินเชื่อทั้งหมด แต่ในปี 2547 นั้นพบว่าครัวเรือนที่มีการกู้เงินจากสินเชื่อในระบบเพียงอย่างเดียวลดลงเหลือร้อยละ 15 แต่ครัวเรือนมีการกู้จากทั้งในและนอกระบบเพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ 12 เป็นร้อยละ 15 (ดูภาพที่ 2.5) ทั้งนี้ในการศึกษาของ ยรรยง ไทยเจริญ และคณะ (2547) พบว่าส่วนหนึ่งน่าจะเป็นผลมาจากความพยายามของทั้งภาครัฐและเอกชนในการขยายสินเชื่อในระบบไปยังครัวเรือนมากขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าจะยังเห็นผลเพียงเล็กน้อย

ภาพที่ 2.3 ครัวเรือนไทยที่มีหนี้ (อัตราร้อยละ) ทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี 2539 – 2547

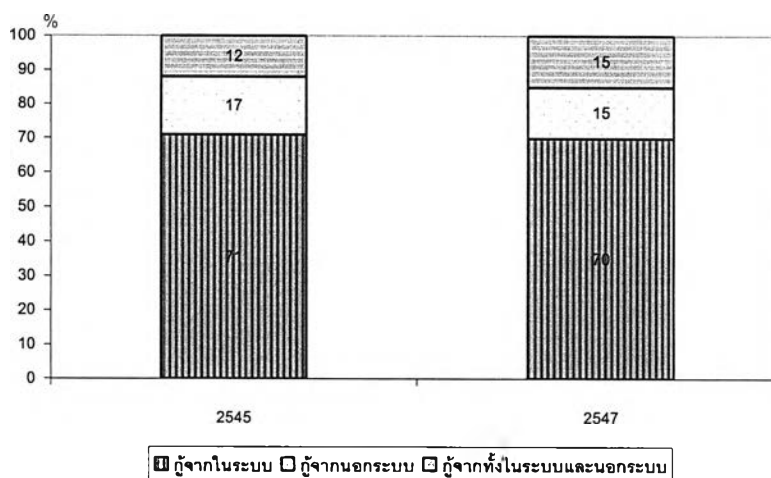
ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ภาพที่ 2.4 ครัวเรือนที่มีหนี้ (อัตราร้อยละ) ตั้งแต่ปี 2539 - 2547 จำแนกตามภาค

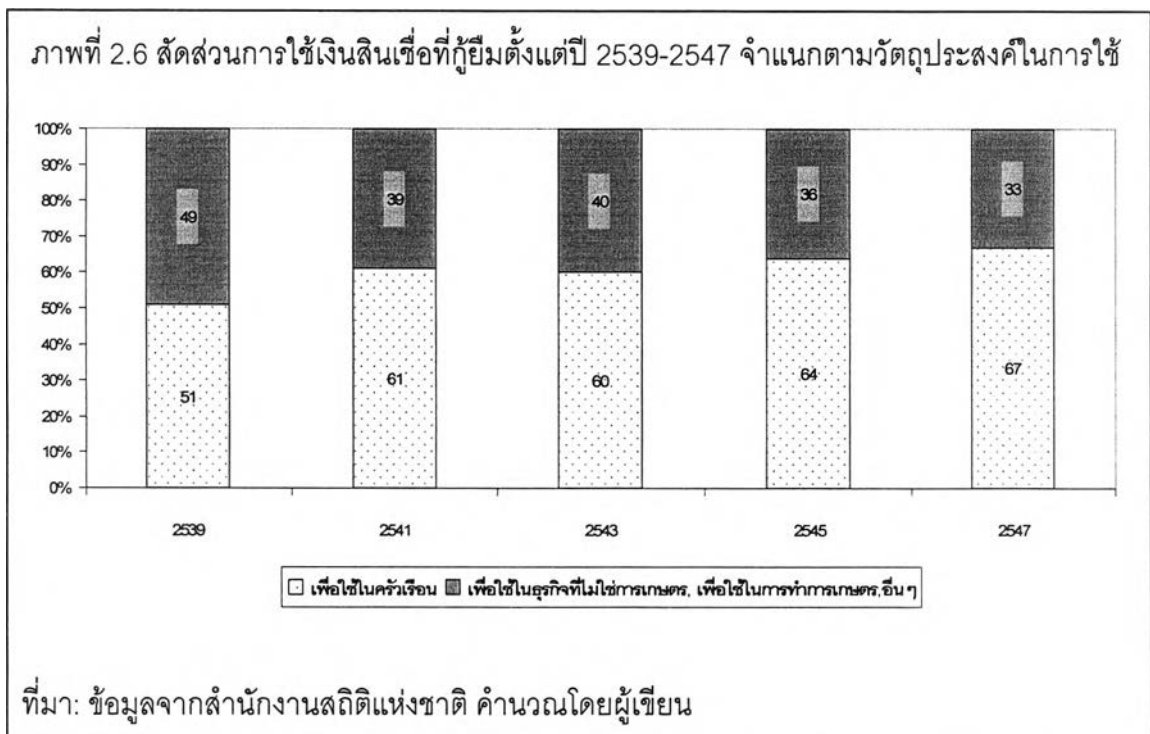
ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ภาพที่ 2.5 แหล่งเงินกู้ของครัวเรือนในปี 2545 และ 2547

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

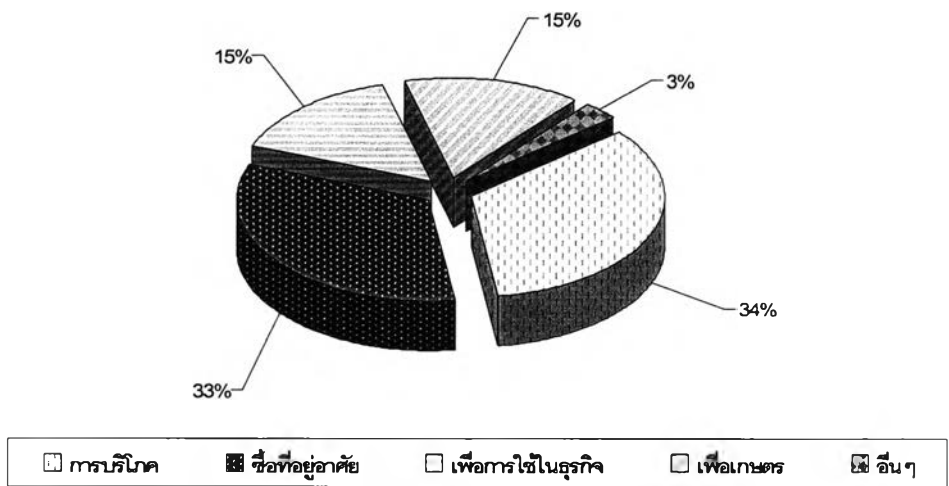
สินเชื่อที่กู้ยืมมานั้นมีส่วนประกอบหลักเป็นไปเพื่อการใช้ในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือนมาโดยตลอด และสัดส่วนดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นมากเรื่อยๆ โดยพบว่าในปี 2539 ครัวเรือนไทยมีการใช้เงินกู้ไปเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนเพื่อการอุปโภคบริโภค² ร้อยละ 51 ใช้ในธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร ใช้เพื่อการเกษตรและอื่นๆ 49 ซึ่งนับว่ามีอัตราส่วนใกล้เคียงกัน แต่ความแตกต่างดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดหลังจากปี 2541 เป็นต้นมา ที่สัดส่วนของการใช้เพื่ออุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นมาอยู่ในระดับกว่าร้อยละ 60 มาโดยตลอด และสูงขึ้นร้อยละ 67 ในปี 2547 (ดูภาพที่ 2.6)

เมื่อพิจารณาเฉพาะในปี 2547 นั้นพบว่าการกู้ไปเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน แบ่งเป็นเพื่อการบริโภคร้อยละ 34 เพื่อการซื้อที่อยู่อาศัยร้อยละ 33 และกู้เพื่อใช้ในการทำธุรกิจและกู้เพื่อใช้ในการเกษตรร้อยละ 15 เท่ากัน นอกจากนี้มีการกู้เพื่อใช้จ่ายในด้านอื่นๆ ซึ่งมีได้ระบุมประมาณร้อยละ 3 (ดูภาพที่ 2.7)

² ข้อมูลก่อน ปี 2547 มิได้แยกค่าของการกู้เพื่อใช้บริโภคออกจากการกู้เพื่อซื้อที่อยู่อาศัยอย่างชัดเจน ซึ่งทำให้การกู้เพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน ประกอบไปด้วยการกู้เพื่อบริโภคและส่วนหนึ่งรวมการกู้เพื่อซื้อที่อยู่อาศัยด้วย

ภาพที่ 2.7 สัดส่วนหนึ่งของครัวเรือนในปี 2547 (ร้อยละ) จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้หนี้

ที่มา: ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ คำนวณโดยผู้เขียน

2.3.2 ลักษณะของหนี้ครัวเรือนไทยในระดับจุลภาพ

ตามสมมุติฐานการบริโภคตลอดช่วงชีวิตของคน (Life Cycle Hypothesis) สามารถอธิบายภาพรวมของการก่อหนี้ของครัวเรือนได้ว่าเป็นผลมาจากความต้องการบริโภคเพื่อทำให้อรรถประโยชน์ที่ตนได้รับตลอดช่วงชีวิตสูงสุดตลอดเวลา เนื่องจากระดับรายได้ตลอดช่วงชีวิตที่ไม่คงที่ ดังนั้นครัวเรือนต้องมีการกู้ยืมในช่วงต้นของชีวิต

พฤติกรรมการบริโภคและการใช้จ่ายในตลอดช่วงชีวิตของครัวเรือนไทยมีลักษณะที่สอดคล้องกับสมมุติฐานวงจรชีวิตโดยพบว่าจากข้อมูลรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนในแต่ละกลุ่มอายุมีรูปแบบที่แตกต่างกันชัดเจน จากข้อมูลภาคตัดขวางในปี 2547 ครัวเรือนไทยมีรูปแบบการบริโภคที่แตกต่างกัน ในช่วงต้นของชีวิตครัวเรือนยังมีรายได้จำกัดและใกล้เคียงกับการบริโภคมก ครัวเรือนที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 10-19 ปี จะมีการบริโภคสูงกว่ารายได้ และ เมื่ออยู่ในช่วงอายุ 20-24 ปี รายได้ของครัวเรือนจะเริ่มสูงกว่าการบริโภคเพียงเล็กน้อยโดยมีรายได้ประมาณ 10,000 บาทในขณะที่มีการบริโภคประมาณ 9,800 บาท หลังจากนั้นครัวเรือนจะเริ่มมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น และรายได้ของครัวเรือนจะเพิ่มสูงที่สุดในช่วงอายุ 50-54 ปี โดยมีรายได้มากกว่าการบริโภคเกือบเท่าตัว หลังจากนั้นรายได้ของครัวเรือนจะอยู่ในระดับที่ค่อนข้างคงที่ก่อนจะลดลงอย่างมากในช่วงสุดท้ายของชีวิตซึ่งถ้าเปรียบเทียบการบริโภคกับรายได้แล้วพบว่า การบริโภคของครัวเรือนมี

แนวโน้มค่อนข้างคงที่หลังจากที่รายได้มีค่ามากกว่าการบริโภคแล้ว (ดูภาพที่ 2.8) เมื่อพิจารณาสัดส่วนของการบริโภคต่อรายได้ของครัวเรือนในช่วงอายุต่างๆ พบว่าครัวเรือนในช่วงวัยรุ่น (10-29) ปีจะมีการบริโภคที่มากกว่ารายได้มาก แต่หลังจากช่วงนี้ไปแล้วสัดส่วนการบริโภคนำจะคงที่ตลอดชีวิต (ดูภาพที่ 2.9) ยกเว้นในช่วงอายุ 90 – 94 ที่สัดส่วนดังกล่าวเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้งซึ่งเป็นผลมาจากการที่คนในช่วงอายุนี้มีระดับของการบริโภคที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อยแต่ระดับของรายได้ลดต่ำลงจากช่วงอายุก่อนหน้านี้อย่างเห็นได้ชัด

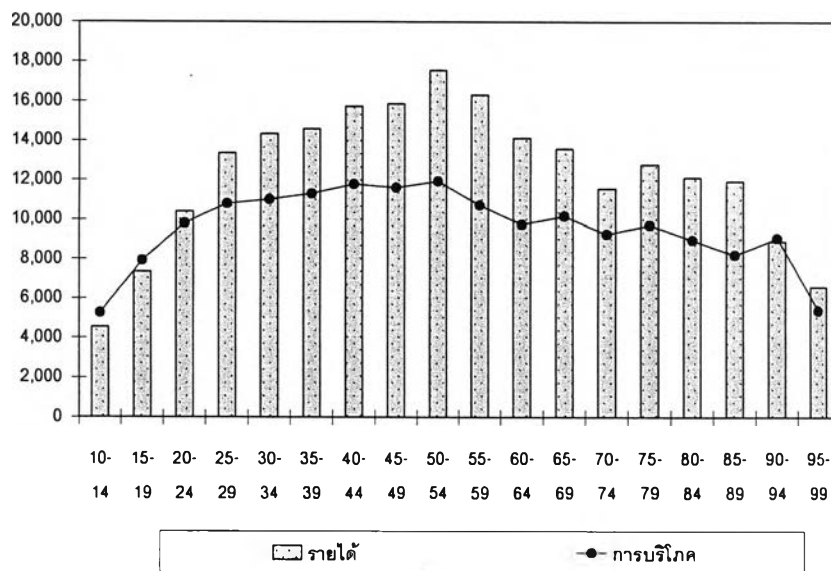
เนื่องจากการที่ครัวเรือนมีระดับของรายได้ที่แตกต่างกันอย่างมากในแต่ละช่วงของชีวิตซึ่งเราอาจจะแบ่งได้เป็น 3 ช่วงคือ ช่วงวัยรุ่น (10- 29 ปี) ช่วงวัยกลางคน (30-59 ปี) และ ช่วงวัยชรา (60-79 ปี) พบว่า ครัวเรือนไทยในช่วงวัยกลางคนมีระดับของหนี้สูงกว่าในช่วงวัยรุ่น และวัยชรา ระดับหนี้ต่อรายได้ของครัวเรือนวัยรุ่น จะสูงมากและค่อยๆ ลดลง และเมื่อเข้าสู่วัยกลางคนระดับหนี้ต่อรายได้ของครัวเรือนจะเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้งจนถึงระดับสูงที่สุดในช่วงอายุประมาณ 45-49 หลังจากนั้นจะมีแนวโน้มลดลงตลอดจนสิ้นอายุขัย (ดูภาพที่ 2.8) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Cava และ Simon (2003) ที่ทำการศึกษานี้ครัวเรือนในออสเตรเลีย พบว่าการก่อหนี้ของครัวเรือนจะมีการกระจุกตัวมากที่สุดในช่วงวัยกลางคน มากกว่าในช่วงวัยรุ่น และอธิบายว่า ถ้ามองในแง่ของอุปทาน การเกิด Adverse Selection³ ในตลาดสินเชื่อเมื่อมีการปันส่วนสินเชื่อไปยังผู้กู้กลุ่มวัยรุ่น อาจเนื่องมาจากการที่ครัวเรือนวัยรุ่นยังมีความไม่แน่นอนในเรื่องของรายได้ในอนาคตและยังไม่สามารถสะสมสินทรัพย์ทางการเงิน (Financial Asset) มากพอที่จะใช้เป็นหลักประกันในการกู้ยืม

---

³ Adverse Selection คือ การที่ให้ผู้กู้มีสมมุติฐานเกี่ยวกับการกู้ของผู้กู้ที่ไม่ตรงกับความจริงทำให้การเลือกให้สินเชื่อมีความบิดเบือน

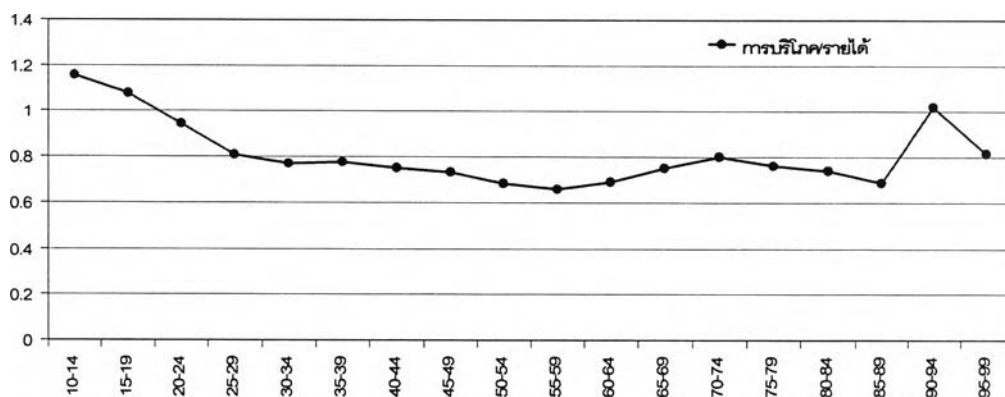
ภาพที่ 2.8 รายได้และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน (บาท) ของครัวเรือนไทย ปี 2547

จำแนกตามโครงสร้างอายุของครัวเรือน

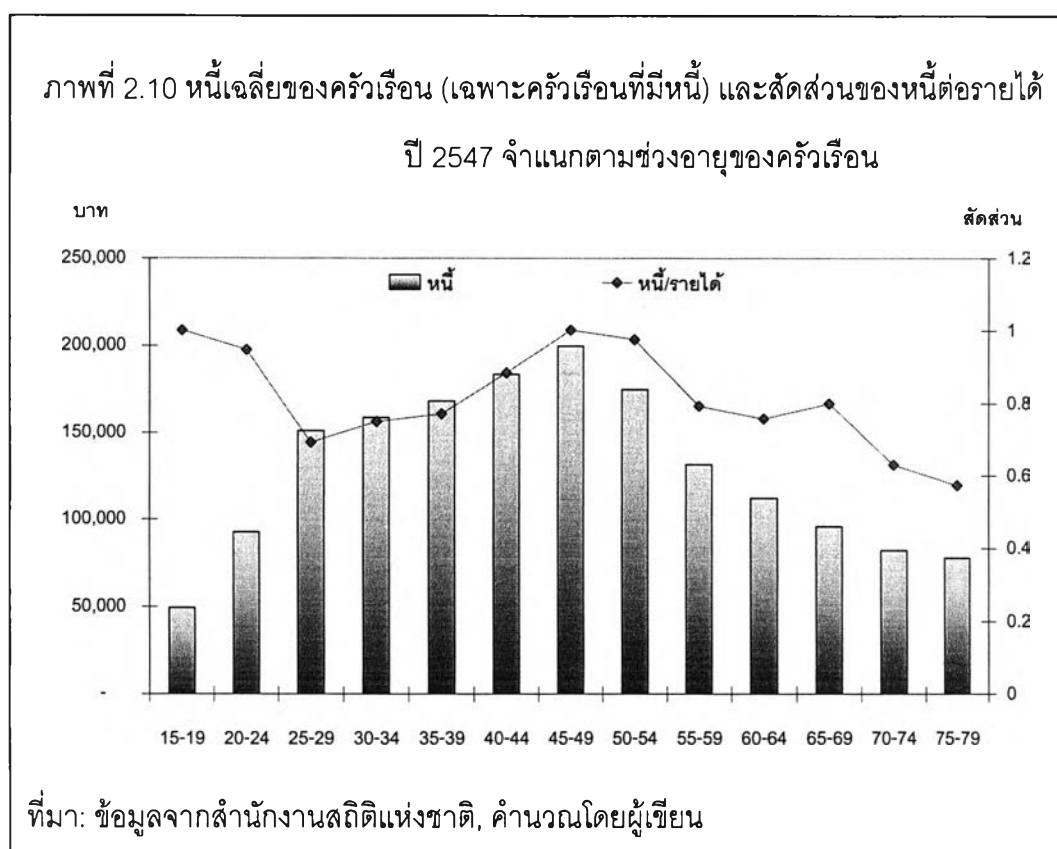

ที่มา: ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ, คำนวณโดยผู้เขียน

ภาพที่ 2.9 สัดส่วนของการบริโภคต่อรายได้ของครัวเรือนไทยในปี 2547 (เท่าของรายได้)

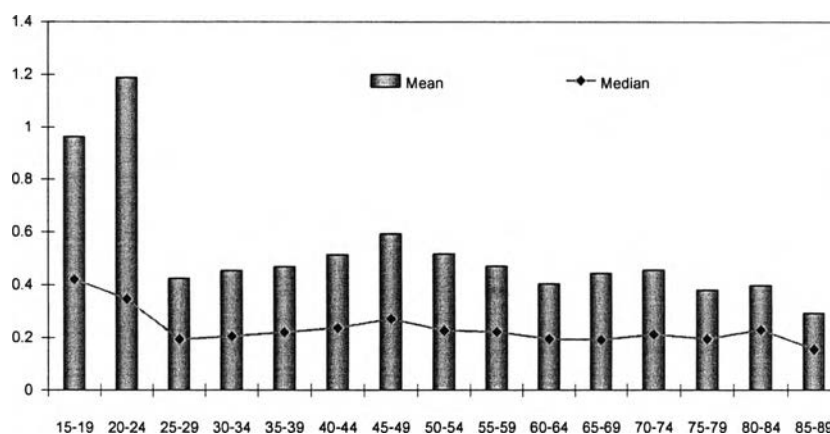
ที่มา: ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ คำนวณโดยผู้เขียน

ถึงแม้ว่าหนี้ทั้งหมดต่อรายได้ของครัวเรือนไทยจะเพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัดในช่วงวัยกลางคน แต่เมื่อพิจารณานำสัดส่วนหนี้ที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันต่อรายได้ของครัวเรือน⁴ พบว่ามีการกระจุกตัวมากในครัวเรือนอายุน้อย ได้แก่ในช่วงอายุตั้งแต่ 15-24 ปี โดยมีค่าสูงในทิศทางเดียวกันทั้งค่าเฉลี่ย (Mean) และค่ามัธยฐาน (Median) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ในช่วงอายุดังกล่าวมีระดับของหนี้ที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับรายได้ (ดู ภาพที่ 2.11)

⁴ หนี้ที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันในที่นี้ใช้หนี้ที่ครัวเรือนก่อไปเพื่อการบริโภคเป็นตัวแทนในการศึกษา

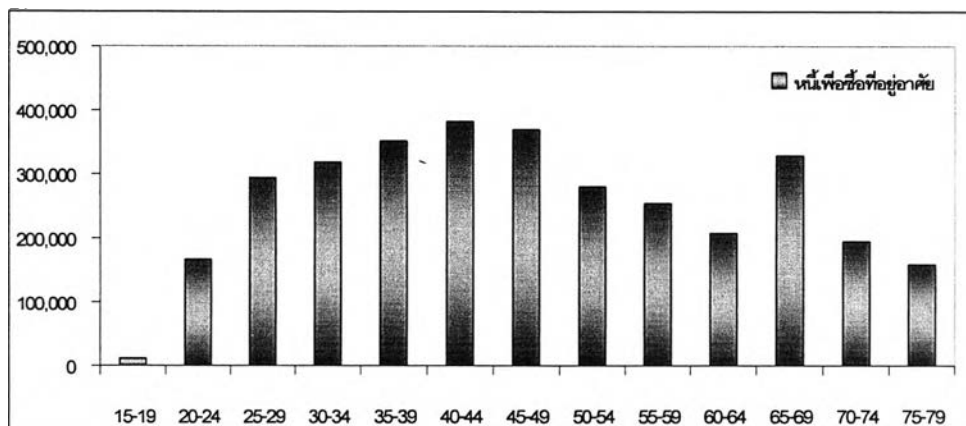
ภาพที่ 2.11 สัดส่วนของหนี้ที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน (Unsecured Debt-Income Ratio) ต่อ รายได้ของครัวเรือนไทยในปี 2547 (เท่าของรายได้)

ที่มา: ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ คำนวณโดยผู้เขียน

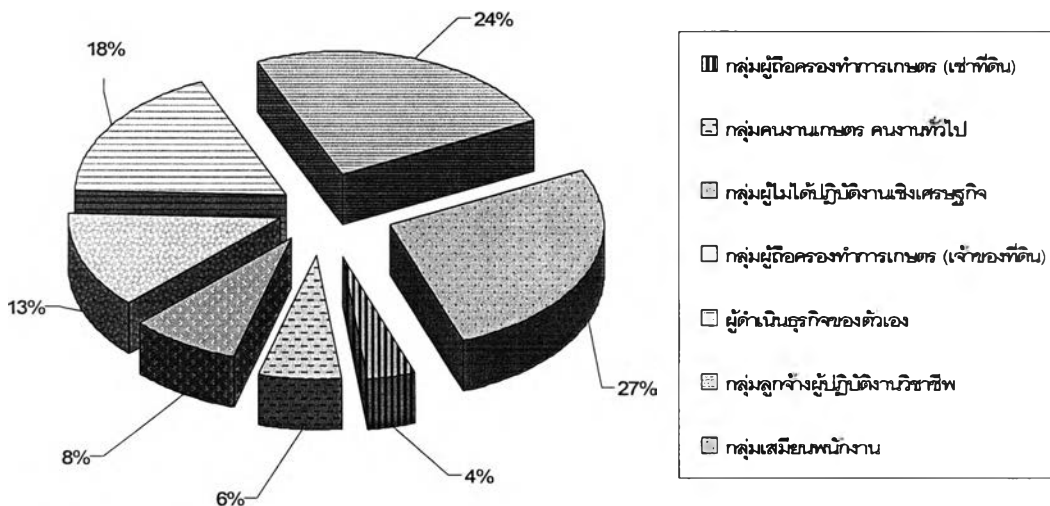
ส่วนหนี้ที่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันอย่างเช่นหนี้เพื่อการซื้อที่อยู่อาศัยนั้นพบว่า ครัวเรือนในช่วงอายุจะมีการก่อหนี้ชนิดนี้มากเมื่อเข้าสู่วัยกลางคนและสูงสุดในช่วงอายุ 40 – 44 ปี ซึ่งใกล้เคียงกับช่วงที่ครัวเรือนมีรายได้ค่อนข้างสูงจากนั้นระดับหนี้จะค่อยๆ ลดลง แต่ที่น่าสังเกตคือ ครัวเรือนที่มีอายุ 65 – 69 ปี กลับมีการก่อหนี้เพื่อซื้อที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้นอีกครั้งก่อนที่จะลดลงและค่อนข้างคงที่ในวัยชรา (ดูภาพที่ 2.12) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศิริพร ศิริปัญญาวัฒน์ (2549) ที่ศึกษาแนวโน้มหนี้เพื่อที่อยู่อาศัยและสถานภาพการถือครองที่อยู่อาศัยที่อธิบายปัจจัยการก่อหนี้เพื่อที่อยู่อาศัยของครัวเรือนซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยหลักอื่นๆ นอกจากอายุ นั่นคือ รายได้ สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม โดยเฉพาะปัจจัยด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมเมื่อพิจารณาประกอบกับปัจจัยด้านอายุ ทำให้เห็นภาพรวมของการก่อหนี้เพื่อซื้อที่อยู่อาศัยว่ามีได้มีลักษณะเป็นไปตามสมมติฐาน Life Cycle ที่การก่อหนี้ต้องสูงในช่วงที่รายได้สูงเสมอไป ครัวเรือนที่มีสัดส่วนการก่อหนี้เพื่อซื้อที่อยู่อาศัยสูงที่สุดตามลำดับ ได้แก่ กลุ่มเสมียนพนักงานและ ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต (ร้อยละ 27) ลูกจ้างผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ (ร้อยละ 24) ครัวเรือนผู้ ดำเนินธุรกิจของตนเอง (ร้อยละ 18) และผู้ถือครองทำการเกษตร (เจ้าของที่ดิน) (ร้อยละ 13) และ ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ (ร้อยละ 8) (ดู ภาพที่ 2.13) ในกลุ่มครัวเรือนเหล่านี้ พบว่า ใน ครัวเรือนที่เป็นผู้ดำเนินธุรกิจของตัวเอง เสมียนพนักงาน และผู้ถือครองเกษตร (เจ้าของที่ดิน) พบ รูปแบบการก่อหนี้เพื่อซื้อบ้านที่คล้ายคลึงกันคือ จะก่อหนี้สูงสุดในช่วงอายุ 45- 49 แล้วจึงลดลง และเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในช่วงอายุ 60 – 69 ซึ่งสอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของรายได้ของครัวเรือน เหล่านี้ในช่วงอายุดังกล่าว

ภาพที่ 2.12 หนี้เพื่อซื้อที่อยู่อาศัยของครัวเรือน (Secured Debt) ในปี 2547 (บาทต่อปี)

ที่มา: ข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ คำนวณโดยผู้เขียน

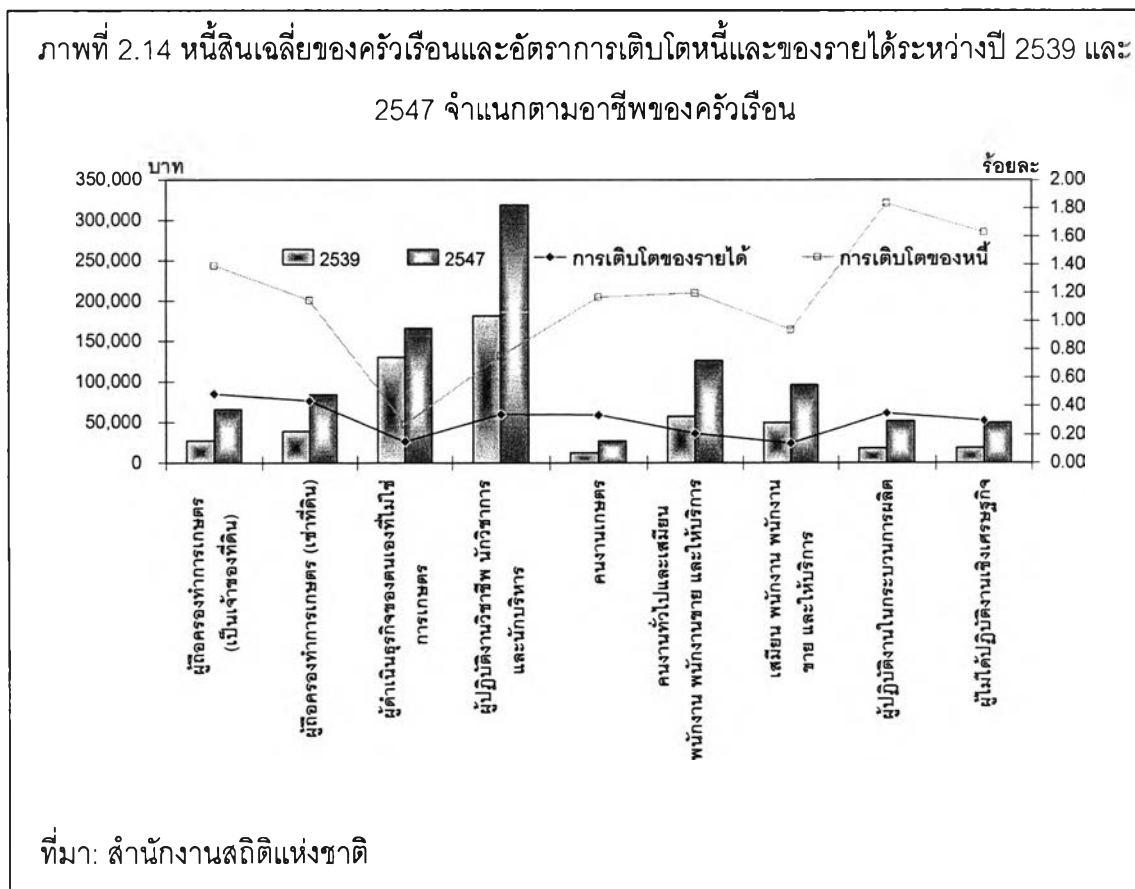
ภาพที่ 2.13 สัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้บ้านในปี 2547 จำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคม

ที่มา: ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ อ้างจากผลการศึกษาของศิริพร (2549)

เมื่อพิจารณาลักษณะอาชีพของครัวเรือนกับการเพิ่มขึ้นของหนี้รวม ในปี 2539 เทียบกับปี 2547 พบว่าระดับหนี้ของครัวเรือนไทยเพิ่มขึ้นมากในกลุ่มครัวเรือนที่เป็นนักวิชาการ และนักบริหารมีระดับของหนี้เพิ่มขึ้นมากที่สุดแต่เมื่อดูอัตราการเติบโตของหนี้เทียบกับอัตราการเติบโตของรายได้ พบว่าครัวเรือนที่มีอาชีพเป็นผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต ผู้ที่ไม่ได้

ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต และคนงานเกษตร กลับเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงเนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีอัตราเติบโตของหนี้สูงมากเมื่อเทียบกับอัตราการเติบโตของรายได้ ทั้งนี้ครัวเรือนดังกล่าวมีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างต่ำ (ดูภาพที่ 2.14)

2.4 สรุปผลการศึกษาภาพรวมหนี้ครัวเรือนไทย

ผลการศึกษาทางมหภาคของหนี้ของครัวเรือนไทยพบว่า ครัวเรือนไทยส่วนใหญ่ยังมีหนี้ต่อรายได้ไม่สูงแต่สัดส่วนดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และสัดส่วนของครัวเรือนที่มีหนี้ต่อครัวเรือนทั้งหมดก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน และหนี้ที่ครัวเรือนก่อเพิ่มขึ้นพบว่าเป็นไปเพื่อการบริโภคโดยซื้อที่อยู่อาศัยและสินค้าอุปโภคบริโภคอื่นๆ มากกว่าเพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ โดยในปัจจุบันสัดส่วนระหว่างการก่อหนี้เพื่อการบริโภคสินค้าทั้งสองชนิดใกล้เคียงกันมากขึ้น ครัวเรือนไทยมีการกู้ยืมมาเพื่อการบริโภค การลงทุน และการเข้าซื้อสินค้าต่างๆ เช่น รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า ในครัวเรือน

ผลจากการศึกษาลักษณะข้อมูลทางจุลภาคพบว่า คริวเรือนส่วนใหญ่มีการก่อหนี้เพิ่มสูงขึ้น แต่ยังไม่อยู่ในระดับที่สูงเกินไป เฉพาะคริวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรและคนงานทั่วไปซึ่งเป็นผู้ที่มีรายได้น้อยเป็นกลุ่มที่มีอัตราการเติบโตของหนี้เพิ่มสูงขึ้น และคริวเรือนที่มีอายุน้อยมีสัดส่วนของหนี้ที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันต่อรายได้สูงกว่าคริวเรือนในช่วงอายุอื่น สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์การก่อหนี้ของคริวเรือนเพื่อซื้อที่อยู่อาศัยที่มีค่าต่ำในช่วงแรกๆ ของชีวิต

